

Uredništvo in uprava:
Ljubljana,
Stomškova ulica štev. 2.
Izhaja vsak ponedeljek.
Reklamacije so poštnine
proste.
Rokopis se ne vračajo.

RADIKAL

Stane posamezna številka
1'50 Din.
Mesečno Din 5'—, celo-
letno 60'—.
Dopisi morajo biti frank-
rani in podpisani.
Anonimni dopisi se ne spre-
jemajo.

POLITIČNO GLASILO DELOVNEGA LJUDSTVA.

Eja, eja — alala!

Politika 24 klerikalnih zastopnikov slovenskega naroda z njihovo avtonomijo, federacijo in drugimi podobnimi »šlagerji« meji že na blaznost.

Ali pa se zaveda naše zastopstvo v Beogradu velike odgovornosti, katero je dolžno dajati svojemu narodu to je drugo vprašanje, o katerem mi dosedaj še dvomimo. Kajti našim klerikalcem mi ta zločin, katerega delajo oni v brezmejnem fanatizmu, ki izvira iz osebnih ambicij in umazane koritarstva, kot objektivni presojevalci razmer in osebnosti ne moremo pripisovati.

Ali ne bo Srbom, ki so predvsem realni politiki, državniki čistega, suhega računa nekega dne padlo v glavo, da se otresejo sentimentalnosti bratske ljubezni do Slovencev in Hrvatov, narodnega edinstva z gesto: »dobro gospodje Hrvati in Slovenci, vi ste hoteli imeti svojo republiko, svojo avtonomijo, pa jo imejte.«

»Mi vas ne potrebujemo, mi ne potrebujemo vaših 24 narodnih poslancev, ki so dosedaj le motili delovanje parlamenta in vlade, mi vas ne potrebujemo, saj to je vaša želja, to je vaša zahteva, kot predstavnikov slovenskega naroda.«

Vi lahko potujete kamor hočete, mi vas poznamo le kot vse druge narode in države. Dovolite pa, da zasedemo to, kar je našega, to, za kar smo se v svetovni vojni borili in prelili toliko krvi, da vzamemo to, kar je ista kri, to, kar hoče iti z nami, Bosna, Hercegovina, Bačka, Banat, Slavonija. Dovolite nam, da z vojaško silo zasedemo te meje in branimo narod, ki se je z nami popolnoma ujedinil.

Tako gospodje, sedaj se ne poznamo več.

Ali pa bo ta gesta Srbom tudi upravičena?

Politika ni stvar lepih programov, načel in besedi, temveč je predvsem stvar dela in zopet dela in to pozitivnega gospodarskega dela, od katerega ima narod in država svoje koristi.

Razven bratstva narodnega edinstva je Srbijo vezala na naše slovenske pokrajine takoj po razpadu industrija, zlasti trboveljski premogovniki.

Danes pa je Srbija zgradila in gradi svojo lastno industrijo in svoje lastne premogovnike na svojem srbskem ozemlju.

Tako nas v doglednem času gospodarsko ne bo prav nič potrebovala in politično, kot opozicijonalec, ki hočejo rušiti narodno edinstvo in državo, pa še manj.

Politika — novincev.

Pred nedavnim časom je prinesel »Slovenski Narod« članek, v katerem secira politične prilike v Sloveniji in poedine stranke.

Našo radikalno grupo okrog predsednika g. Grafenauerja odpravi z kratko vzvišeno gesto »češ to so še politični novinci.«

»Slovenski Narod« navzlic svojemu 57 letnemu obstoju do danes ni pokazal absolutno nobenega političnega uspeha, ker ni mogel vstvariti niti poštene grupe, kaj šele mogočne

Zakaj bi imel Pašič, ki predstavlja mogočne dve tretjini srbskega naroda pošla še s Slovenci, ki ga ovirajo pri zgradbi države na podlagi narodnega edinstva.

Tako razmišlja in misli trezen in realen politik, tako ne on samo razmišlja, temveč mora misliti in zaključiti, ako mu leži na srcu interes in dobrobit listega naroda, ki ga je pooblastil, da vodi državniške posele.

Na ta način bo ustrezno Srbom, da bodo lahko delovali nemoteno in gradili svojo državo, ustrezno pa bo vsem radikalnim zastopnikom, kot tudi Radičem, da bodo imeli svoje države, svoje republike, svoje federacije.

No, gospodje klerikalci, ali boste potem zadovoljni?

No gospodje, ali boste tudi vi prevzeli odgovornost, da zgradite malo samostojno slovensko državo?

Ali jo bode vi branili pred grabežljivimi rokami Italijanov, ki so napenjali takoj po vojni vse sile, da dobe trboveljske rudnike, ki jih Italija neobhodno potrebuje v svoje roke, in s katero zunanjo politično pomočjo?

Ali boste vi branili, da Nemci ne zasedejo to, po čemur že od razpada sem hrepene?

Ali bode te vi vzdržavali gospodarsko malo Slovenijo in s kom jo boste vzdržavali?

Ta vprašanja si mora postaviti zopet realen politik, ki mu je dobrobit slovenskega naroda in ozemlja na srcu.

Odgovor na to je edini ta, da vi hitite v svoji blazni ambiciji v propast, kamor hočete potegniti s seboj celokupni slovenski narod.

S tem, da se odrečemo narodnemu edinstvu s Srbi, gonite vi naše ozemlje v roke italijanskega fašizma in nemškega nacionalizma.

Dobro, ako zaposedejo Italijani Slovenijo, ali bo zamoglo naše že tako slabo plačano in brezposelno delavstvo konkurirati z italijanskim.

Ali boste vi vzdržali slovenske državne uradnike, ki jih bodo fašisti pognali s svojo knuto.

Vidite gospodje, vaša politika, vaša dejanja so zločini nad celokupnim slovenskim narodom.

Vaša politika stremi, ako tudi nezavestno za bojnim krikom eja, eja — alala!

Eja, eja — alala, to je za vas in bo za vas edino pravilno zdravilo.

Po tem zdravilu bo potrebno, da posežejo vsi slovenski elementi, ki ljubijo svoj narod, da vas ozdravijo vaših bolnih ambicij.

stranke, dasi mu je bila dana prilika zlasti po razpadu.

Pri vsem tem pa se očaj »Slovenski Narod« kaj rad uživilja v ulogo sodnika, ki izreka nad političnimi prilikami in poedinimi osebami nezmotljive razsodbe.

V tej svoji lastnosti, kot je mož star in onemogel, postaja tudi že neresen in večkrat v svoji neresnosti in nerazumljivosti najosnovnejših pojmov političnega in javnega življenja — nesramen.

Imenovati grupo, ki se zbira okrog nestorja slovenske nacionalne politike, g. Grafenauerja »politične novince«, meji na popolno nepoznavanje političnega življenja v Sloveniji, ali pa na zamenjavo pojmov in oseb, kar je možno pri ljudeh ostarelelega kova.

G. Grafenauer je gotovo ena najpopularnejših oseb v politični zgodovini našega naroda, mož, ki je 45 let svojega življenja žrtvoval izključno le politiki, ki je žela velike uspehe za slovenski narod in to takrat, ko so bili gospodje, ki izrekajo danes nad našo grupo katedersko kritiko še pridni in dostojni avstrijski državljani.

Kritika o »političnih novincih« je pri vsej svoji neresnosti tem bolj žaljiva, ker je g. Grafenauer mož čistega značaja, mož, katerega življenje, spojeno z mukami, trpljenjem in preganjanjem, predstavlja celokupno gigantsko borbo slovenskega naroda proti avstrijskemu imperijalizmu.

Imenovati g. Grafenauerja »političnega novince« je žalitev celokupnega delovnega ljudstva, ki ga predstavlja on kot kmet, obrtnik in obnem intelektualcec mogoče edini, ki je v to upravičen.

Da pa je on zbral okrog sebe ljudi, mlade, poštene, idealne in požrtvovalne, je to le znak, da ima on vero v mlajši rod in njegovo življenjsko silo, sposobnost in energijo.

G. Grafenauer bi lahko zašel med stranke, ki bi mu preskrbele ugodni življenjski položaj, njemu, ki živi danes po 45 letnem boju v dobrobit slovenskega naroda v mali gorenski vasi Smokuč, ki se preživlja z delom svojih rok. Ali on ni imel vere v ostale stranke, njemu se ni šlo za ugodno življenje, za polni žep, on je hotel delovati idealno in pošteno naprej v dobrobit slovenskega naroda, zato se je podal v vrste mladih, ali žilavih ljudi, v grupo radikalne stranke, ki je stala trenutno v odločni opoziciji proti grupi, ki je imela v

Naš predsednik in koroški mučenik.

J. Grafenauer

Jaz sem obrtnik, oratar,
Ki blagor naroda mu mar
Je bil vsekar:

Grafenauer.

Sloveniji vlado in njen aparat v svojih rokah.

Mož, kot star politik je dobro vedel in tudi temeljito premislil, kaj dela. Ravnal je po svojem poštenem prepričanju, kateremu se do danes po svojih 64 letih življenja in trpljenja ni izneveril in kateremu ne more nihče ničesar očitati.

Tako pisanje »Slovenskega Naroda«, za katerega je odgovoren njegov uredniški aparat, je skrajno neresno in kriči, da se ta aparat temeljito prečisti in obnovi.

Radikalna stranka.

(Nadaljevanje.)

Danes ko je neprijatelj premagan, pa so nastale za radikalno stranko nove naloge, namreč da se to, kar je bilo po težkih mukah doseženo tudi obdrži in ohrani. To se mora doseči samo na ta način, katerega se je poslužila radikalna stranka takrat, ko se je rodilo osvobodjenje to je, z ojačenjem narodne sile v vseh smereh in z pripravljanim države za obrambo, ker premagan sovražnik ne samo, da ne miruje in se pripravlja, da dobi ono nazaj kar je izgubil, temveč pojavljajo se novi neprijatelji, ki hočejo ugrabiti našo lastnino in naše kraje.

Življenje je močna borba v kateri zmaga tisti, ki je močnejši in zato se vsakdo močnejšega boji in ne napada.

Naša dolžnost je, da uporabimo vse sile in napore, da bomo tako močni, da se nas nobeden ne bo drznil napasti. To so razlogi, da je potrebno program radikalne stranke razširati po celi državi, program — nič za narod brez volje naroda!

Radikalna stranka je vedno dela-

la na to in še vedno dela, da naj bo narod največji gospodar v državi.

Edino narod ima pravico, da ustvarja državne zahteve.

Edino narod je vrelec celokupne oblasti v državi in od te oblasti je edino on opravičen dati toliko, v kolikor on smatra za potrebno.

Radikalna stranka deluje na to, da se narodne mase na podlagi svobodoljubnih načel razvijejo najprej gospodarsko in kulturno, da dobijo siromašnejši sloji svoje polne pravice, da se jim pomaga, ker ravno ti morajo prenašati in žrtvovati največ za državo.

To je bil vedno cilj naše stranke, ker ona ni strančica in klika par ljudi ali poedinega sloja, temveč stranka širokih mas našega naroda.

V prvem času po osvobodjenju je bil narod, zlasti v Srbiji siromašen, izmučen, pokraden in je bil prisiljen brigati se samo za svoje osebne interese, da si zagotovi svoj življenjski obstanek.

To njegovo nesrečo so izkoristili različni špekulanti, sebičneži in ve-

rižniki, katerim je bilo glavno njihova osebna korist in ki se niso ozirali na dobrobit in potrebe celokupne države.

Radikalna stranka je bila po prilikah prisiljena, da računa tudi s temi ljudmi in tako ni mogla hitro urediti države, kot bi bilo potrebno v smislu njenega programa, ker je morala računati z željami teh ljudi.

O redukciji.

Redukcija kakor se je vršila pri nas, ni samo skrajno nehumana, temveč je tudi krivična.

Vsak državni nameščenec je imel po zakonu zajamčene pravice in ena glavnih je bila ta, da se ga normalno ni smelo odpustiti, ako je bil definitiven in tudi ne upokojiti prej, dokler ni dosegel polne službene dobe in kot penzija mu je šla polna poslednja plača. Ta eksistenčna sigurnost je bila vzrok, da so se posamezniki posvetili državni službi, akoravno so bili dohodki dosti manjši, kot v privatni službi.

Te pravice državnih uslužbencev bivše avstrijske uprave je prevzela z uslužbenci vred naša kraljevina in bi jih morala vestno čuvati, ker je z njimi spojeno življensko vprašanje nešteti njenih državljanov.

Pomisliti je treba, kaj naj stori in kako naj živi uradnik z večjo družino, ki ima n. pr. devet službenih let, ki se ga odpusti, in kaj tisti uradnik, ki ima n. pr. 34 službenih let in se ga upokoji s približno penzijo (doklade so vštete) 1000 dinarjev mesečno. Kako naj dandanes, ko je taka draginja in obenem brezposelnost, živita taka reveža, prvi sicer še mlad, toda naenkrat brez prejemkov, drugi pa že star in izčrpan, ki ne more niti toliko več zaslužiti, da preživlja sebe in svoje.

Naj se ne reče, da vendar še vsi reducirani žive. Padle so že mnoge žrtve, drugi pa hirajo z družino vred.

Pred kratkim je hodil po hišah v Ljubljani nek reducirani poduradnik, ki je prosil podpore za svojih 6 nepreskrbljenih otrok. Ali ni to žalostno in sramotno za državo? Mnogo reduciranih mora opravljati njemu neprimerne posle, a biti morajo veseli, da so dobili sploh kakšen zaslužek: znani so slučaj, da bivši višji uradnik opravlja posle pisarniškega sluga, sela, itd. Pri vsem demokratiizmu gotovo ni to v redu.

Skoraj vse redukcije so pri nas vnebovpijoče krivice. Koga se je reduciralo? V obče najboljše, ki so bili na poti raznim višjim uradnikom ali

Narodne mase so kmalu našle povzročitelje tega stanja in so pri prvih volitvah v narodno skupščino odrinile kvarne elemente in izročile vlado zopet v roke starim in izkušnim rokam radikalne stranke, katera se je brigala za vse sloje, predvsem pa za kmečko in delovno ljudstvo, ki je najštevilnejše in tvori jedro naše jugoslovanske države.

pa, ki so bili žrtev zahrbtnih intrig. Delalo se ni po nobenemu sistemu, izbiralo se jih je kar poljubno. Upokojevalo se je uslužbenec s 34 službenimi leti, da dobivajo sedaj polovico manj kot aktivni; obdržali pa so v službi mnogo takih, ki imajo že nad 35 let (polna doba) in še celo tiste s 50 službenimi leti.

Ako je bila redukcija potrebna, bi se lahko izvršila brez vsake krivice. Imamo nebroj uslužbencev, ki so ne samo dosegli, ampak tudi že prekoračili službeno dobo. Te bi uprava lahko upokojila po zakonu. Ti tega tudi ne bi težko občutili, ker bi prejeli penzijo s polnimi dokladi in še stanarinske doklade.

Ako bi redukcija teh še ne zadoščevala, bi se moglo reducirati vizorne uslužbenec, ki jih je zelo veliko; te sme uprava po zakonu odpustiti.

Moglo bi se pa tudi sistirati sprejemanje novih uslužbencev, dokler ne nastane zopet potreba.

Toda tako se ni postopalo in se ni reduciralo uslužbenec kot nepopoljšljive alkoholike itd., ki so le v breme in nečast upravi ampak ljudi, ki tako strahovite kazni nikakor ne zaslužijo, nasprotno, reducirali so najboljše moči in značaje.

Kje leži krivda? Gotovo pri pokrajinskih oblastnikih, ki morajo naše uslužbenec dobro poznati in ne bi smeli staviti takih predlogov, razume se, da tega od ministrstev v Beogradu ne smemo zahtevati.

Ubogi uslužbenec naj bodo potolaženi, ker je čas za reduciranje že potekel in se jim torej takega udarca ni več bati.

(Opomba ured.: Ta članek smo dobili iz uradniških krogov, ki preživlja samo krizo redukcije in ki je najbolj prizadeto v tem vprašanju. — Članek zadnje številke pa je bil nam poslan iz privatnih krogov, — ki motrijo celo to vprašanje iz državnega stališča. — Rade volje pri našamo oboje, da se sliši mnenje obeh strani.)

Zunanja politika.

Volitve v Italiji in usoda naših neodrešenih bratov.

6. aprila so se vršile po celi Italiji volitve, ki so prinesle fašistom ogromno večino vsled njih nasilja in groženj.

Pred vsem nas zanima izid volitev v Julijski Krajini, kjer se je odločevala usoda naših neodrešenih bratov.

Končni izid je po uradnih podatkih sledeči: Jugosloveni 29.338, fašisti 163.563, unitaristični socialisti 13.114, populari 22.000, republikanci 9.744, komunisti 20.648, maksimalisti 5.064 in demokrati 5.707. Na fašistovsko kot večinsko stranko odpade torej po italj. volil. zakonu 15, na manjšinske stranke pa 8 poslaniških mandatov, ki se razdeli takole: 2 Jugoslovena, 2 komunisti, 2 populara, 1 republikanec in 1 unitar.

Po volilnem zakonu so izvoljeni tisti kandidatje stranke, ki dobe največ prednostnih glasov, t. j. volilec sam naznači na listi, koga želi voliti. Vse jugoslovanske stranke v Primorju so sklenile pogodbo, po kateri bi morali jugoslovanski volilci dati svoje prednostne glasove prvim trem kandidatom: Dr. Wilfanu, dr. Besednjaku in dr. Stangerju.

Radi basedolomstva od strani klerikalcev, ki so v zadnjem trenutku

agitirali med volilci, da naj dajo prednostne glasove Besednjaku, dr. Stangerju in dr. Brajšu, je bilo število prednostnih glasov sledeče: Dr. Wilfan 11.591, dr. Besednjak 12.154, dr. Stanger 11.907, dr. Brajšan 1089, inž. Podgornik 949, dr. Betežnik 1030.

Po najnovjših podatkih pa je dobil dr. Wilfan okoli 500 glasov več kot dr. Stanger. Radi tega je bil izvoljen dr. Wilfan in ne dr. Stanger.

Tako bi se lahko zgodilo, da bi dr. Wilfan propadel in da bi bila izvoljena dr. Besednjak in Stanger. Prvotni rezultat je narodne kroge močno presenetil in vzbudil med njimi upravičeno ogorčenje. Poraz dr. Wilfana bi bil s strani nacionalnega moralnega stališča skrajno žalosten dogodek.

Klerikalci so s tem, da so prekršili dolžnost nacionalne discipline, zanesli med naš, pod tujim jarmom vzdihujoč narod kal nadaljnjih razdorov in so fašizmu le polajšali triumf.

Na Koroškem

so se vršile občinske volitve, kjer so meščanske stranke nastopale s skupnimi listami. Socijalni demokratje so na deželi znatno nazadovali. Število glasov je v nekaterih občinah narastlo.

Perzijski šah,

ki je bil odstavljen, se namerava vrniti v Perzijo, ker upa, da bo strmo glasil vlado in razveljavil sklep parlamenta, s katerim je bil odstavljen.

Grški kralj

se noče odreči prestolu in je izdal proglas grškemu narodu, kjer to tudi sporoča.

Alkoholno prepoved

je sklenila ukiniti turška narodna skupščina, a obenem je početvorila dosedanje takse na točenje alkoholnih pijač.

Glede spopada rumunskih čet z ruskimi

obmejnimi v Besarabiji krožijo vesti, ki še niso potrjene. Diplomatski krogi, ki se resno bavijo s tem vprašanjem so mnenja, da bi izbruh vojne resno ogrožal položaj Evrope.

Z obnovo Leningrada

se bo pričela akcija, ki bo popravljala pristanišča, mestne parke in glav-

ne ulice. Pri obnovitvenem delu bo zaposleno v glavnem sedaj brezposelno ljudstvo.

Poljska vlada

se pogaja za vojno brezobrestno posojilo z Združenimi državami v znesku 150 milijonov dolarjev. Takojšnje posojilo dobi v znesku 800 milijonov za opremo poljske zlate marke.

V Gornji Šleziji

je bila proglašena splošna stavka, ki se je razvila samo v delno, popolnoma počiva le kovinski obrat. Med policijo in stavkajočimi je prišlo do krvavih spopadov. Vlada ima pripravljene policijske oddelke in vojaštvo.

V Nemčiji

je izbruhnila železničarska stavka in bati se je, da bo konferenca v Berlinu izdala parolo za splošno stavko.

Na Angleškem

pristaniški delavci še nadalje štrajkajo, ker so ostala pogajanja brezuspešna.

Notranja politika.

rodnih socialistov, ker tega dejstva niso opazili.

Kar se tiče par, teh v resnici nimamo, ker ne posegamo v žepe »špiritnih mogotcev« in bank, kot delajo to nar. socialisti.

Sicer pa gospodje nar. socialisti, če imate kaj par preveč, kar sem z njimi, mi kot po žepu ponižni in pridni radikali sprejememo najraje od vas, če ne drugega, pa vaše zapeljane pristase.

Samo kar se tiče par, sprejememo mi vsako brezobvezno podporo, ne tako kot vi, ki ste se vezali pred meseci z radikali, da boste skupno nastopili pri volitvah, da ste ob tej priliki lahko sunili par sto tisoč iz Jadranske banke, kot podporo za vaš list.

Vi ste dobili takrat denar in podporo, mi pa smo dobili vaše pristase tako, da je vam ostal denar in par voditeljev, nam pa pristasi in beračija.

Sicer se pa v resnici ne izplača par plačanim — sferdirbanim — študentom odgovarjati, ker vaši pristasi kolikor jih je še, bodo z vami pravčasno sami obračunali.

Če pa ne boste pridni, tako kot se vam spodobi, bomo pa prisiljeni končno le iznesti zadeve o falzificiranih policah, o narodno socialističnih bančnih špekulacijah, na tihi udeležbi na češkem špirtu, o poizkusnih špekulacijah z nar. socialističnimi češkimi čevlji.

Vidite gospodje, pridnost in ponižnost voditeljev je najlepša čednost v politiki, pa da ne pozabimo tudi čis tih rok.

Dopisi.

Borovnica. Naši samostojneži so hoteli na vsak način odcepiti presersko občino od vrhniškega sodnega okraja in jo iz svojih strankarskih sebičnih namenov priklopiti ljubljanskemu. Vsled intervencije preserske kraj. organizacije, zlasti g. Homana, je vlada zaustavila za tri mesece to spremembo, da se prepriča, kakšna je resnična volja prebivalstva. Navzlic temu, da je g. preserski župan

delal z vso silo na to, da se to zgodi in celo imenoval nad polovico občanarjev pred sodiščem kot tepee. Vsled tega vlada v naši občini veliko razburjenje in je še tisto malo samostojnih kmetov, ki so bili njegovi pristasi, se od njega obrnilo proč. G. preserski župan bo ostal pri volitvah sam, občanarji pa bodo volili tam, kjer se da nekaj doseči.

Novičar.

Naznanilo.

Vse naše somišljenike obveščamo, da te dni izide ponatis »Radikala« »Radikalna stranka« v obliki brošure »Politična šola za slovensko delovno ljudstvo«, izpod peresa g. E. Stefanoviča.

Somišljeniki, širite to brošuro med narod, da on spozna veliko delo naše stranke in da bo istega znalo ceniti.

Nov most med Beogradom in Pančevem. Ministrski svet se je te dni

bavil z načrtom mostu med Beogradom in Pančevim. Načrt bo izročen v proučevanje posebni komisiji strokovnjakov. Zgrajen bo iz betona in bo imel dvoje nadstropij. Gornje bo urejeno za pešce, vozove in cestno železnico, dočim bo spodnji del služil kot železniški most.

Kristijanija — Oslo. Norvežani so sklenili, da bo nosila njihova prestolnica od 1. januarja 1925 dalje ime Oslo. Tozadevni zakon je že sprejet in stopi omenjenega dne v polno veljavo.